

Jongeren spelen een spelletje domino op een plein op Curaçao.
FOTO SINAYA R. WOLFERT

Dat is toch ongekend? In Nederland kennen we ook afsplitsingen zoals de heren Kuzu en Öztürk die nu Denk leiden, maar destijds via de PvdA in de Tweede Kamer kwamen en vervolgens zonder die partij verder gingen. Maar het Nederlands parlement kan met 150 zetels tegen een stootje, dat van Curaçao is een stuk kwetsbaarder. Als er één overloopt, is een coalitie van 11 zetels haar meerderheid kwijt.”

Van Rijn onderzoekt op dit moment of op Curaçao de regels op dit gebied kunnen worden aangepast. De realiteit is dat een parlamentslid op het ticket van de partij wordt gekozen. Om nu volledige partijdiscipline te eisen, gaat wat ver, maar volgens Van Rijn zou een mogelijkheid zijn om van parlementsleden een minimaal aantal zelf behaalde stemmen te eisen. Hij denkt bijvoorbeeld aan een kwart tot de helft van de kiesdeler (het aantal stemmen gedeeld door het aantal zetels). Zitten ze daarvoor, dan betekent dat als zij opstapen zij ook hun zetel moeten teruggeven aan de partij. Zitten ze daarvoor, dan mogen ze op eigen naam verder.

Maar essentiëler is de vraag of het huidige van Nederland gekopieerde staatsbestel wel de juiste jas is voor een relatief klein eiland als Curaçao. Van Rijn heeft daar twijfels over. “Het probleem is eigenlijk dat in 2010, toen Curaçao een autonoom land binnen het Koninkrijk werd, men het Antilliaanse systeem heeft overgenomen, en daarmee het Nederlandse. Het was een kwestie van copy/paste.” De Curaçaoënaars hebben 20, 30 jaar lang gevochten voor autonomie voor het eiland, zegt hij, ze hebben lang genoeg kunnen nadenken over hoe het anders zou moeten, maar ze hebben niet de moed gehad om veranderingen aan te brengen.

‘Is het van Nederland gekopieerde staatsbestel wel de juiste jas voor een relatief klein eiland als Curaçao?’

Dat had volgens Van Rijn wel moeten. “Curaçao heeft stabiliteit nodig, zonder snelle wisselingen van coalities en politieke crises.” Die had, zegt hij, gecreëerd kunnen worden in een presidentieel systeem, met een gekozen regeringsleider die vier jaar lang het mandaat heeft om te regeren en niet voor elk wissel naar huis kan worden gestuurd, maar alleen via een bijzondere procedure, zoals in de VS. Dan had er duurzaam bestuurd kunnen worden, natuurlijk binnen de ‘rule of law’, de ankers van de democratie die ervoor zorgen dat er geen misbruik wordt gemaakt van de macht. Dat systeem past volgens hem veel beter bij Curaçao.

Van Rijn: “Mijn oude hobby is te roepen dat je in tijden van onenigheid of crisis als autonoom land een constitutioneel hof moet hebben dat de knopen doorhakt.” Met zo’n gezaghebbend instituut had de gouverneur niet naar Nederland hoeven stappen om de verkiezingen doorgang te laten vinden, maar had men deze vraag kunnen voorleggen aan de wijze heren en dames van het autonome Curaçao zelf. “Als Nederland kolonialisme wordt verweten, doe het dan zelf. Het kan! Dat zou een hele cleane oplossing zijn.”

Intussen is het goed als Curaçao onderdeel van het koninkrijk blijft, vindt Van Rijn. “Wij moeten dit eiland liefdevol omarmen en dat geldt ook voor de overige eilanden. Laten we energie in deze eilanden steken, in plaats van in een willekeurig ontwikkelingsland.” Dit is ons gezamenlijk erfgoed, zegt hij, hier ligt onze primaire verantwoordelijkheid en solidariteit. “Wij horen bij elkaar, in ethische zin. En als de eilanders daar op een gegeven moment anders over denken, dan horen we dat vast wel.”

HANS GOSLINGA

Referenda zijn de pest voor ons stelsel

Piet Hein Donner, de onderkoning, heeft deze week de staf gebroken over de directe democratie, door hem aangeduid als ‘volksdemocratie’. Deze vorm van democratie, het referendum bij uitstek, brengt in zijn ogen niet alleen negatieve gevolgen mee voor het bestuur, zoals ad-hocbesluiten, maar is ook fnuikend voor ons stelsel van vertegenwoordigende democratie, dat juist is gericht op samenwerking en continuïteit.

In de eerste zin heb ik Donner welbewust aangeduid als ‘onderkoning’, om de eenvoudige reden dat hij en zijn voorganger Herman Tjeenk Willink gaandeweg de klassieke rechten van de constitutionele koning zijn gaan vervullen: het recht om te waarschuwen en het recht om aan te moedigen. Wat vroeger het staatshoofd achter de schermen deed of kon doen in gesprekken met de premier, doet nu de onderkoning in de volle openbaarheid. De lichte ironie die altijd in de bijnaam meeklonk past dus niet meer, Donner en Tjeenk Willink hebben het ambt een zelfstandiger aanzien en inhoud gegeven.

Van de voorlaatste vicepresident, Willem Scholten, hoorde je in zijn zeventienjarige ambtsperiode vrijwel niets. Hij heeft één keer publiekelijk opgegeven van de zegeningen van onze monarchie en leidde in 1982 de potdichte formatie die leidde tot het kabinet-Lubbers I – de huidige formatie, hoewel nog in een vroege fase, lijkt daar in de aanpak wel wat op.

Scholten opvolger Tjeenk Willink ontpopte zich geleidelijk tot hoeder van de democratische rechtsstaat. Donner zet die traditie, na enige aarzeling in het begin, nu toch opzichtig voort, waarschijnlijk ook omdat de invloed van de koning in het politieke leven verder is teruggedrongen en hij tegenwicht geboden acht aan de verleidingen van de directe democratie. De kern van die verleiding is: er ligt een betere democratie om de hoek – beter in de zin dat meer recht wordt gedaan aan de wensen van het volk.

Hoe discutabel ook, die gedachte begeleidt de politiek al sinds D66 zich halverwege de jaren zestig presenteerde als drager ervan. Weg met het oude bestel dat leidde tot ondoorzichtig tot stand gekomen kabinetten, die moesten ‘schipperen en regeren met weifelende hand’. Net als in de Angelsaksische landen moest vóór de verkiezingen duidelijk zijn wie na de verkiezingen zou gaan regeren.

Hoewel het noodzakelijk is dat welk stelsel dan ook onder kritiek staat, is ons representatieve stelsel wel erg in het verdomhoekje geraakt als onvolmaakt en ver verwijderd van het ideaal van volksheerschappij. Misschien nog wel erger is dat het daardoor ook nooit diep in zijn wezen is doordacht als model dat misschien wel door zijn onvolmaaktheid een vermomde zegen is. Het dwingt immers met meer belangen en gevoelens rekening te houden dan louter het politiek onwrikbare gelijk van

een regerende meerderheid.

Donner brengt in zijn jaarverslag de keerzijden van de directe democratie in beeld: politici die zich sterker richten op hun herverkiezing en dus op de eigen profilering, het behagen van deelbelangen en het aanscherpen van tegenstellingen. Al deze stijlfiguren hebben in zijn ogen een uithollende invloed op het parlement en op de besluitvorming.

Kijk maar naar het Oekraïne-referendum, dat zelfs partijen die de representatieve democratie zijn toegedaan, het CDA en de ChristenUnie, van de wijs heeft gebracht. Hoewel een raadgevend referendum verklaarden de christen-democraten de uitslag bij voorbaat bindend, daarmee zowel de Grondwet (Kamerleden stemmen zonder last) als het ambt van volksvertegenwoordiger devaluerend.

Donner constateert dat de betekenis van het begrip ‘vertegenwoordiging’ kennelijk is vervaagd. Kamerleden zien zich volgens hem niet meer als ‘plaatsbekleder van het volk’, maar als ‘agent voor een achterban’. Misschien moeten zij weer eens te rade bij hun verre voorganger Edmund Burke, die na zijn verkiezing tot Lagerhuislid in zijn district Bristol tegen zijn kiezers zei dat hij naar Londen ging om het algemeen belang

Onderkoning Donner brengt in zijn jaarverslag de keerzijden van de directe democratie in beeld

te dienen, niet de belangen van Bristol.

Voorstanders van directe democratie zullen deze visie snel als conservatief of regentesk verwerpen. Misschien te snel. Burke wilde het nauwst mogelijke contact met zijn kiezers onderhouden, maar hij wenste niet aan hun leiband te lopen. Aan zulk institutioneel bewustzijn, de basis voor ferm leiderschap, is opnieuw dringend behoefte, ook in de lopende kabinetsformatie.

Boven dit proces hangt de vraag of het mandaat dat zojuist na een uitputtende campagne is verkregen de uitkomst bepaalt of het verwachte mandaat bij de volgende Kamerverkiezingen. Anders gezegd, regeert de angst voor de kiezers of staat de vorming van een kabinet voorop dat in een woelige wereld de grote kwesties van deze tijd adequaat kan aanpakken?